

Олександр Миколенко,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного та господарського права
Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова*

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ СУРІЛОВОЇ О.О. «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ І ОХОРОНОЮ НАДР УКРАЇНИ»

Становлення України як високорозвинутої демократичної правової держави зумовлює спрямованість її розвитку, країни з колосальним ресурсним потенціалом і розвиненим мінерально-сировинним комплексом, на забезпечення соціально-економічної стабільності, екологічної безпеки та добробуту громадян. Це надзвичайно амбітна ціль, у процесі досягнення якої Україна стикається з багаточисленними викликами й загрозами як громадянському суспільству, так і самому існуванню нашої держави, серед яких одними з найсуттєвіших є варварське, злочинне видобування корисних копалин із метою негайної наживи за повного ігнорування вимог охорони навколишнього природного середовища та ризики, що виникають у зв'язку із цим, як для життя й здоров'я людей, так і для мінерально-сировинної та екологічної безпеки нашої держави. Подолання цих загроз, досягнення сталості й стабільності є можливим лише на основі сталого використання надр і їх ресурсів.

Проблема ефективного й раціонального екологічно безпечного надрокористування стає надзвичайно актуальною, а її вирішення має базуватись на науково обґрунтованих підходах і детальній правовій регламентації державного управління в цій сфері. В Україні, яка прагне досягти високого рівня економічного розвитку та захисту навколишнього природного середовища, має бути запроваджене дієве державне управління у сфері використання й охорони надр.

Відповідні реформи повинні ґрунтуватись на якісних теоретико-методологічних засадах, проте, на жаль, донині проблеми державного управління використанням та охороною надр є недостатньо дослідженими, навіть незважаючи на те, що певним аспектам використання й охорони надр присвячено значну кількість праць науковців, кожен із яких зробив вагомий внесок у розвиток окресленої проблематики. Такими є, зокрема, розвідки вчених – фахівців у галузі адміністративного права й теорії управління В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, Н.П. Барабаш, Д.М. Бахраха, Д.В. Василевської,

І.П. Голосніченка, В.П. Горшенцова, Є.В. Додіна, Ю.С. Шемшученка, О.О. Штофа, представників еколого-правової науки В.І. Андрейцева, Ю.А. Вовка, С.Б. Гавриша, О.А. Грицан, Р.С. Кіріна, М.В. Краснової, О.М. Олійника, О.Ю. Макаренка, Н.Б. Мухітдінова, В.В. Петрова, О.П. Шем'якова, Є.В. Шульги, І.В. Хохлової. Монографія О.О. Сурілової ґрунтується на здобутках і висновках вказаних учених, творчо й самобутньо використаних автором, однак є цілком самостійним, творчим дослідженням, до того ж надзвичайно своєчасним.

Зміст і сутність державного управління використанням та охороною надр визначаються тим, що надра перебувають у виключній власності українського народу, від імені якого органи державної влади й місцевого самоврядування розпоряджаються надрами, здійснюючи державне управління використанням та охороною надр. Визначальним складником сучасного розвитку державного управління в Україні є його екологізація згідно з провідною тенденцією глобального розвитку – створенням «екологічної держави». Державне управління має вирішити завдання щодо забезпечення не лише охорони довкілля та прав громадян, а й надр як невід'ємного елемента навколишнього природного середовища та виключного об'єкта права власності українського народу.

За цих умов особливого науково-теоретичного й практичного значення набувають дослідження теорії та практики державного управління використанням та охороною надр. Саме таким дослідженням є монографія О.О. Сурілової.

Структура монографії, яка є ретельно продуманою та логічною, включає чотири розділи, у яких послідовно, повно й усебічно розкрито тему дослідження. У першому розділі викладено теоретико-методологічні та правові засади державного управління використанням та охороною надр України. Автором на основі аналізу різноманітної джерельної бази з проблем охорони й використання надр запропоновано поняття «надра» та «державний фонд надр» як природний

об'єкт та об'єкт управління, адже в сучасній літературі із цього питання немає єдності; викладено історію розвитку законодавства про надра, проаналізовано сутність державного управління використанням та охороною надр, а також особливості його реалізації. Не викликає заперечень авторська позиція щодо необхідності перегляду пріоритетів державного управління в цій сфері в бік забезпечення екологічної безпеки надрокористування й екологізації управлінських заходів.

У другому розділі монографії проаналізовано особливості адміністративно-правових режимів окремих видів надрокористування. Автором доведено необхідність їх екологізації та визначено шляхи імплементації природоохоронних вимог у відповідні адміністративно-правові засоби регулювання.

Третій розділ присвячено з'ясуванню значення й ролі таких засобів управління, як державний облік надр, родовищ і проявів корисних копалин, економіко-правовий механізм використання й охорони надр, державний контроль за дотриманням законодавства про надра в забезпеченні ефективного, раціонального екологічно безпечного надрокористування.

Заслужують на увагу й підтримку розуміння адміністративної відповідальності як провідного виду юридичної відповідальності за порушення законодавства про надра та авторські пропозиції щодо кваліфікації правопорушень у галузі використання й охорони надр.

Автором сформульовано цілком доцільні пропозиції щодо вдосконалення законодавства, зокрема, це стосується внесення попра-

вок до Кодексу України про надра, Закону України «Про виключну морську економічну зону», а також прийняття комплексного Закону України «Про порядок поводження з урановими мінеральними ресурсами та урановою сировиною».

О.О. Суриловою сформульовано цілісну концепцію реформування й удосконалення державного управління використанням та охороною надр, основним напрямом якої є посилення екологічного імперативу, а результатом має стати підвищення управлінського потенціалу в цій сфері шляхом поліпшення якості законодавчого забезпечення використання й охорони надр і довкілля.

Рецензована монографія є комплексною, завершеною науковою працею, у якій уперше в історії вітчизняної правової науки досліджено теорію та практику державного управління використанням та охороною надр України, а висновки, сформульовані автором, мають достовірний характер.

Звичайно, не всі пропозиції й думки вченого є незаперечними, деякі з них є спірними та дискусійними. Однак наукові підходи, рівень аргументації, методологія вирішення наукових завдань, форма викладу матеріалу відповідають сучасному рівню розвитку української юридичної науки. Тому ми переконані, що монографія О.О. Сурилової «Державне управління використанням і охороною надр України» становить науково-теоретичний і практичний інтерес для наукової спільноти, органів державного управління, користувачів надрами й громадськості та робить суттєвий внесок у розвиток юридичної науки.